

Michele Le Doeuff (1948)

Životopis:

Michele Le Doeuff studovala filozofii na Ecole Normale Superieure ve Fontenay, kde poté i pracovala. Dnes je ředitelkou Research at the Centre Nationale de Recherche Scientifique v Paříži.

Dílo:

The Philosophical Imaginary, originál 1980, angl. překlad 1989

Hipparchia's Choice: An Essay Concerning Women, Philosophy, Etc., originál 1989, angl. překlad 1991

The Sex of Knowing, originál 1998, angl. překlad 2003

O ní: Max Deutscher (ed.): *Michele Le Doeuff: Operative Philosophy and Imaginary Practice*, Humanity Books, 2001

V češtině: Horák, Petr: *Michele Le Doeuff: Jeden nebo dva světy: oddělení nebo soužití?* Filosofický časopis 1993, č.5, s.801-817

Koncepce filozofické imaginace, resp. místa metafor a obrazů ve filozofickém myšlení:

Knih *Filozofická imaginace*: Filozofickou imaginaci chápe Le Doeuff jako neoddelitelnou součást filozofického textu samotného, která je projevem napětí, spočívajícím v tom, že imaginace funguje jak na podporu, tak i proti textu, že potvrzuje něco, co systém potřebuje, ale co není schopen sám potvrdit. „Každý z nich potřebuje toho druhého, aby vyjádřil svůj vlastní význam“, píše Le Doeuff, a proto „imaginace a poznání dialekticky spoluvytvářejí jeden společný systém. Mezi těmito stranami existuje vzájemná zpětná vazba, která udržuje zvláštní režim této (filozofické – pozn. Z. K.) diskurzivní formace.“ Mezi sexistickými metaforami, které filozof používá a základními principy jeho koncepce je spojitost. Co se týče použití „ženy“ ve filozofii, Le Doeuff zastává názor, že se zde nejedná o skutečné ženy, ale o femininitu jako symbolického zástupce toho, co teorie (filozofie) nedokáže absorbovat, co zůstává ve výkonu filozofa důkazem neodstranitelné nedostatečnosti filozofického úsilí jako takového, a projevem jeho snahy připsat tuto „hanbu“ Jinému. „Tím, že filozofie definuje sebe samu prostřednictvím negace, tvoří svého Jiného: vytváří protiklad, který již napořád bude hrát úlohu nepřátelského principu, a to proto, že není možné se jej zbavit. Femininita jako vnitřní nepřítel? Nebo spíše femininita, podpora a označující pro něco, co je filozofií zároveň vytvořeno a zavrženo, a co funguje uvnitř ní samé jako neodstranitelné mrtvé závaží, které není možno dialekticky absorbovat.“ Z toho Le Doeuff usuzuje, že skutečné ženy se

nemusí touto femininitou znepokojoval, protože jsme sice „neustále s tímto obrazem *konfrontovány* (kurzíva autorka – pozn. Z. K.), ale nemusíme se v něm poznat.“ V závěru studie s nadějí konstatuje, že snad vzniká „nová racionalita, která dokáže vztah k neznámému a nemyslitelnému v každém okamžiku znovu navozovat“. Ve studii ***Dlouhé vlasy, krátký rozum***, která je součástí knihy *Filozofická imaginace*, však sama Le Doeuff ukazuje, jak dopadá toto filozofické vytlačení ženy mimo filozofii (nebo její pozice jako předmětu filozofické analýzy), a její chápání jako negativního náprotivku rozumnosti filozofie na sebepojímání žen-filozofek, resp. adeptek filozofie. M. Le Doeuff odhaluje skryté mechanismy, které ještě stále fungují ve filozofii a vytlačují ženy z této oblasti, která je dosud silně maskulinní (stereotyp muž-filozof jako učitel ženy-filozofky, která je pak pojímána jako jeho žačka a následovnice, považování problémů, které nastolují ve filozofii ženy jako vedlejších a nepodstatných, dokazování, že studentky filozofie mají menší schopnost strukturovaného a logického myšlení a argumentace, a tedy jejich orientace do oblastí „méně exaktních“: estetiky, sociální sféry atd.). Metodologický přístup Le Doeuff je možné charakterizovat jako „pragmatický“ v tom smyslu, že autorka nevytváří nějaký specifický myšlenkový systém, ale „testuje“ filozofické principy z hlediska toho, jaké mají důsledky pro život žen (pragmatismus: obsah a význam každého pojmu a principu se odhalí až ve svých praktických důsledcích pro život člověka). A protože většina dosavadní filozofie vylučovala ženy jako subjekty filozofování (akceptovala je pouze jako objekty) M. Le Doeuff tvrdí, že být ženou-filozofkou a feministkou je totéž.

Když zkoumá důsledky feminizmu difference ve filozofii (Irigaray), zjišťuje, že ve svých důsledcích vede k podpoře toho, proti čemu se bouří: teze, že filozofie jako specifického typu diskurz je třeba se zbavit, protože je prosycen maskulinním přístupem, považuje Le Doeuff za přístup, který dále umožňuje filozofickou mužskou dominancii. Proto je podle ní produktivnější, když „zůstaneme uvnitř filozofie“ a odhalíme, jak se základní filozofické kategorie a koncepce a názory filozofů na ženu podílely na oné mystifikaci ženy a ženství (a tedy i na praktickém útlaku žen). Právě **to, nakolik filozofie ze sebe vyloučila femininitu, je podle M. Le Doeuff testem její univerzality**. M. Le Doeuff nechce opustit klasické vymezení **filozofie jako diskurzu, který si činí nárok na univerzalitu, ale chce tuto univerzalitu rozšířit tak, aby zahrnovala i ženy**. Pokud nějaký filozof vylučoval z nároku na spravedlnost a rozumnost nějakou skupinu lidí – ženy, primitivy či jiné, nemůže být jeho filozofie považována za pravdivou, protože podle názoru Le Doeuff nejprve musí nastoupit **uznání druhého jako mně rovné bytosti, aby mohlo dojít k jeho poznání**, a tedy i k nezkrácenému, mnohostrannému a diferencovanému pochopení skutečnosti, poznání, **které**

se blíží objektivitě a pravdě (i v tom je vidět pragmatickou filozofii – ta také považovala za nemožné dospět k úplné pravdě, neboť skutečnost se mění, a nikdy nemůžeme poznat všechny její aspekty – vždy tady zůstane něco, co pouze předpokládáme). Proto vylučováním účasti žen na filozofickém poznání trpěla filozofie sama – stávala se jednostranným a mocenským nástrojem. Le Doeuff vytváří **vizi filozofie**, která bude propojena se životem rovnoprávných mužů a žen, bude se řídit principem spravedlnosti, a nebude se považovat za profesionální a mocenský diskurz, ale za **kolektivní práci mužů a žen na poznání, které akceptuje své limity a mezery**.

V knize *Hipparchiina volba* autorka rozšiřuje i pojem **racionality**, který by se neměl chápat v protikladu k iracionalitě, protože „musíme připustit, že v každém aktivitě poznávání a činnosti se objevuje prvek ne-poznání, a tedy i ve filozofii.“ Autorka tvrdí, že bychom se neměli snažit všechno zdůvodnit, ale „nechat naše přesvědčení, zkušenosti a názory hovořit tak, jak je cítíme“ (hermeneutické „předpochopení“ jako předpoklad pochopení smyslu), protože žádná filozofie nemůže nikdy všechno zdůvodnit a všemu poskytnout teoretický základ. Filozofie tak možná uzná, že existuje mnoho různých forem racionality v závislosti na tom, které oblasti se týká, a že se nedá určit, kde začíná a kde končí racionalita. **Racionalitu a rozum chápe jako v zásadě hledání významu, který může být posouzen - testován jinými**. Tento přístup je podle Le Doeuff produktivnější, protože není hegemonický (mocenský) a je otevřený jiným zkušenostem (William James tvrdí, že pragmatismus je jako otevřená mateřská náruč, která přijme všechny životní zkušenosti bez hodnocení na vyšší a nižší, lepší a horší – až životní zkušenosti odhalí, k jakým důsledkům které z nich vedou. Poslání filozofie: „filozof má pomáhat tříbit myšlenky lidí v zápasech jejich dní“.)

Le Doeuff používá termin **feministka** ve smyslu: „někdo, kdo ví, že něco ještě stále není v pořádku ve vztahu žen a ostatních, tj. mužů, ostatních žen, institucí (jakoby neutrálních), atd. Být feministkou znamená zabudovat fakt, že jsem ženou, do dialektiky myšlení: je to způsob myšlení, který ví, že „zpohlavňování (sexualisation)“ je důležité a zároveň, že bude možné, aby nebylo, a že podoba, v jaké je dnes důležité, není ani dobrá ani legitimní.“ V základě tohoto vyjádření je přesvědčení (pragmatismus), že **za každou teorií stojí hodnoty**, a M. Le Doeuff proto sama explicitně své hodnoty odkrývá: **svoboda, rovnost, solidarita** (je třeba nahradit slovo bratrství slovem solidarita). Odlišuje termíny **maskulinita** (vlastnosti připisované mužům) od termínu **maskulinismus a mačizmus**: **Maskulinismus** chápe jako prosazování dominance maskulinity nad femininitou, jeho reprezentatem je teorie, sociální, historická či jiná, která si klade nárok na komplexnost, ale vlastně vypouští ženskou existenci,

dějiny ze svého zkoumání. Nadřazenost maskulinity je pro maskulinismus jediným referenčním bodem, k němuž vztahuje všechno ostatní, nejen ženy, ale i ostatní „podřadné“, či „podřízené“. Z tohoto hlediska je pak feminizmus elementem univerzálního, a zasahuje svými otázkami samu podstatu dané maskulinistické disciplíny, neboť odhaluje její metody a závěry jako partikulární. **Mačo** je muž, který prosazuje svou nadřazenost nejen nad ženami, ale i ostatním muži, muž, který chce být „více mužem“ než jiní muži. **Mizogynie** je nenávisť k ženám, a **falokracie** je uplatňování moci nad ženami ve vztahu pán-otrok.

V knize *Sex of Knowing* M.Le Doeuf řeší otázku, zda by se feminizmus měl řídit ideou rovnosti, rozdílnosti nebo divergence. Tvrdí, že **čím více je rovnosti, tím větší je statistická rozdílnost v názorech, a čím větší je rovnost, tím větší je také nezávislost.** Toto východisko ji vede k náčrtu budoucí **morálky porozumění a reciprocity.** Tvrdí, že postoj, ve kterém se člověk snaží porozumět druhému, aby lépe pochopil sám sebe, by se neměl považovat za specificky femininní, ale měl by se stát univerzálním, protože je racionální (pochopení přístupné každému). Naopak maskulinní koncept protipostavení já a jiného je iracionální a partikulární. **Etika porozumění vychází z principu humanity a lidské komunity, ze které není nikdo vyloučen a nikdo není považován za privilegovaný subjekt. Každá svoboda, kterou získá někdo jiný, je prostorem pro dialog, který se stane pro morálku porozumění nevyhnutným nástrojem.**